

Исатай мен Махамбет бастаған көтеріліс

Исатай Тайманұлы
(1791-1838)жж

Махамбет Өтемісұлы
(1803-1846)жж

Махамбет Өтемісұлы

(1803 - 1846)

Махамбет Өтемісұлы (1803 - 1846) Махамбет Өтемісұлы – 1803 жылы қазіргі Батыс Қазақстан облысы Жәнібек ауд. Нарын құмының Жанқұс жерінде туған. – 20.10.1846, Қараой өңірі, қазіргі Атырау облысы Махамбет ауданында жерленген - қазақтың көрнекті ақыны, сонымен бірге 1836-38 ж. **Исатай Тайманов** бастаған шаруалар кетерілісінің жалынды жыршысы ретінде де мәлім, қозғалысты ұйымдастырушы тарихи қайраткер тұлғалардың бірі. Атасы Құлмәлі, әкесі Өтеміс те өз заманында айтулы тұлғалар болған. Құлмәлінің тұқымынан билер де, шешендер де шыққан. Халықтың азатығын көксеген күрескер, ел бастаған батыр, өр рухты ақын. Бекетай елді мекенінде (Бөкей ордасы, Орал облысы, Жәнібек ауданы) дүниеге келді.

*Ауыз әдебиетінің тереңінен сусындаған, өзінің бойына халықтық дәстүрді терең сіңірген **Махамбет Өтемісұлы Исатай Тайманұлы** бастаған халық көтерілісінде маңызды рөл атқарды, ол өзінің өлеңдері арқылы халықты патша өкіметі мен хандардың езгісіне қарсы күреске шақырды. Махамбеттің өлеңдері бостандық пен әділдікті, халық көсемдерінің батырлығын қалың халық бұқарасына паш ету мақсатында жазылды.*

Махамбет - халықты патшалық, хандық өкіметке қарсы қарулы көтеріліске шақырған алғашқы қазақ ақыны. Оның бейнелі де жалынды негізінен Шалкиіз, Сыпыра, Доспамбет, Қазтуған сияқты батыр жыраулардың үлгісінде шығарылған көтеріліс туралы толғаулар. "Жәңгірге", "Баймағамбет сұлтанға" деген өлеңдерінде үстем тап өкілдерін бетпердесін жырта шенесе, «Мұнар күн» өлеңдеңінде ел басындағы ауыртпалықты күйзеле, ашына айтты. **Исатай** - ақынның кеп өлендерінің басты қаһарманы. "Тайманның ұлы Исатай", "Исатай деген ағам бар", "Исатай сөзі", "Тарланым", т.б. өлеңдерінде Исатайдың адамгершілігі, азаматтығы, батырлығы, қайсарлығы сипатталады.

Есімі қалың жұртшылыққа таныла бастаған асқақ ақынды **Жәңгір хан** өз еркіне көндіріп, билік басында отырғандарға қарсы өлеңдер шығаруына тыйым салғысы келеді. Алайда көзі ашық, көкірегі ояу ақын оның бұйрығына мойын ұсынбады. Ал **Жәңгір хан** болса, оған үстемдік жасау мақсатымен **Махамбетті** қамауға алғызды. 1829-1830 жылдар аралығында **Махамбет** қала бекшісінің түрмесінде отырды, бостандыққа шыққан соң **Исатай Таймановқа** қосылды.

ИСАТАЙ ТАЙМАНҰЛЫ

(1791-1838)

Тайманұлы Исатай (1791-1838) – 1836-37 жылдары Батыс Қазақстанда болған халық көтерілісінің саяси көсемі, қайсар қолбасшысы, халық батыры. Кіші жүз Байұлының Беріш руынан. Жоңғар шапқыншылығы кезінде атағы шыққан Ағатай батырдың ұрпағы.

*Халық батыры **И.Тайманұлы** 1791 жылы қазіргі Атырау облысы, Қызылқоға ауданы, Тайсойған құмындағы "Тайман жалы" деген жерде дүниеге келген.*

*1836-1837 жылдардағы Бөкей хандығындағы батыр Исатай Тайманұлы басқарған халық-азаттық көтеріліс еді. Көтерілістің қозғаушы күші, негізінен, қазақ шаруалары болды. Оның мақсаты - **Жәңгір ханның** халыққа жасап отырған озбырлығына шек қою, шаруалар жағдайын жақсарту, Қарауылқожаны, Балқы Құдайбергеновті биліктен тайдыру, жер мәселесінде белгілі бір келісімге келу болатын. **Исатай Тайманұлы** - осы көтерілістің сардары, көсемі, ал "**Махамбет** - ел-жұртты дабылдатып, көтеріліс рухын көтерген батыр-жырау, көтеріліс жыршысы" (М. Қозыбаев) болды.*

